

Svenska människorättsorganisationer tar starkt avstånd från regeringens beslut: Mänskliga rättigheter ignoreras

Vi undertecknande organisationer från svenska civilsamhället som alla arbetar för mänskliga rättigheter, är starkt kritiska mot regeringens beslut att bevilja Beowulf Minings/Jokkmokk Iron Mines ansökan om bearbetningskoncession för en järnmalmsgruva i Gállok (Kallak). I och med beslutet bryter Sverige mot sina åtaganden enligt internationella överenskommelser. Beslutet går emot såväl berörda samebyar som miljö- och rättighetsexperters uttalanden och innebär därför en tydlig kränkning av urfolksrätten. Det är fortsättning på den politik som resulterat i flera hundra år av övergrepp och kränkningar mot det samiska urfolket. Detta samtidigt som staten säger sig vilja utreda och göra upp med historien i en kommande samisk sanningskommission.

Vi står gemensamt upp för att mänskliga rättigheter ska tas på allvar och att internationella åtaganden ska efterlevas av Sveriges regering, rättsväsende och andra skyldighetsbärare.

Regeringsbeslutet innebär att regeringen ignorerar tunga experters oro och kritik. Bland de många instanser som motsatt sig förslaget återfinns förutom samebyar och Sametinget också Länsstyrelsen, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, UNESCO och FN:s särskilda rapportörer för urfolks rättigheter och för miljö och mänskliga rättigheter.

Länsstyrelsen anser att rennäringen skulle försvåras av en gruvetablering mitt i renbetesmarker, men också att en gruvetablering med så kort livslängd varken är samhällsekonomiskt eller miljömässigt försvarbar.

FN-experters menar att gruvan utgör oåterkalleliga risker för marken som används av den samiska befolkningen och skulle särskilt påverka renskötelsen. De pekar på att gruvan kan komma att orsaka stora mängder damm som innehåller tungmetaller och giftigt avfall som skulle påverka miljön och vattenkällorna.

Regeringsbeslutet visar på en total nonchalans gentemot det samiska urfolket. Så sent som i november 2021 fattade regeringen beslut om att inrätta en sanningskommission med uppgift att kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och vilka konsekvenser detta har haft för det samiska folket i dag. Förutom kartläggning och kunskapsspridning ska kommissionen lämna förslag till åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning och ett livskraftigt samiskt samhälle.

Några månader senare fattar regeringen ett beslut som går helt emot dessa ambitioner. Beslutet går också emot ambitionen i den nya lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket som trädde i kraft den 1 mars 2022.

Enligt regeringsformen ska det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas. Artikel 27 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, bindande i Sverige, gör också klart att urfolk har rätt till sin kultur. FN:s deklaration om urfolkens rättigheter framhåller rätten till självbestämmande som grundläggande, liksom rätten till fritt och informerat samtycke för urfolk i frågor som berör dem. Att skydda rätten för urfolk att själva få bestämma över politisk status och att fritt få driva sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling är viktigt just för att dessa möjligheter historiskt sett fråntagits urfolk världen över. Renskötelse är inte ett "intresse" som kan vägas mot andra "intressen", exempelvis gruvnäringen. Renskötelse anses vara en förutsättning för den samiska kulturens fortsatta existens och utgör därför en rättighet som inte

kan reduceras till en pusselbit i en intresseavvägning. Livskraftiga marker är en förutsättning för samer att kunna leva och verka i området.

Regeringens agerande väcker frågor om urfolksrättens ställning i Sverige:

Varför nämnde näringsminister Karl-Petter Thorwaldsson inte samernas status som urfolk under presentationen av regeringens beslut? Varför nämnde han inte heller den mycket allvarliga kritik som Sverige fått från FN?

Hur tror regeringen och kulturminister Jeanette Gustafsdotter, med ansvar för samiska frågor, att den nya konsultationsordningen och sanningskommissionens arbete ska ha någon som helst trovärdighet med Gállok i bagaget?

Regeringsbeslutet innebär att staten sätter ekonomiska intressen framför mänskliga rättigheter. Detta görs genom att spela på vår gemensamma oro för klimatförändringarna och behovet av grön omställning, trots att en gruva i Gállok inte handlar om brytning av för klimatomställningen kritiska mineraler.

För beslutet har regeringen ställt upp villkor som bolaget ska uppfylla för att motverka störningar för renskötseln. Dessa är en förutsättning för bearbetningskoncessionen och för eventuella kommande tillstånd. De berörda samebyarna har emellertid inte på tillbörligt sätt konsulterats om villkoren eller varit med om att definiera dem. Därmed bryter regeringen mot principen om fritt och informerat förhandssamtycke vilken bör genomsyra tillämpningen av lagen om konsultationsordning för att den ska vara urfolksrättsligt gångbar.

Det enda rimliga, med tanke på att urfolksrätten tycks ha varit helt frånvarande i processen, vore att regeringen omprövar sitt beslut.

Mark- och miljödomstolen kan göra ett annat val

När politiken sviker sätter vi vårt hopp till juridiken och till att mark- och miljödomstolen tolkar svensk lag utifrån de internationella konventioner Sverige åtagit sig att efterleva.

Vi uppmanar regeringen att ompröva sitt beslut och därmed stå upp för Sveriges internationella åtaganden, för våra mänskliga rättigheter, för Sveriges urfolks rättigheter och för miljön.

Vi uppmanar mark- och miljödomstolen (ifall beslutet kvarstår) att i sin prövning utgå från mänskliga rättigheter, inte minst den folkrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke, för att säkerställa samers inflytande i de beslutsprocesser som påverkar deras livssituation och för att den samiska kulturen i förlängningen ska kunna överleva.

Återupprepa inte gamla misstag, utgå i stället från mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Det är inte för sent att vrida utvecklingen rätt.

Undertecknare

Nine Karlsson Norman, jurist Agera Värmland

Anna Johansson, generalsekreterare Amnesty International Sverige

Annika Heikkinen, verksamhetsledare Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Norr

Bojan Brstina, verksamhetschef Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd

Olivia Novotny Bill, verksamhetsledare Antidiskrimineringsbyrån Uppsala

Jannie Lehman, jurist och verksamhetsutvecklare Antidiskrimineringsbyrån Norra Skåne

Annika Lindström, verksamhetschef Antidiskrimineringsbyrån Väst

John Stauffer, chefsjurist Civil Rights Defenders

Åsa Strahlemo, förbundsordförande DHR – Delaktighet, Handlingsfrihet, Rörelsefrihet

Ulrika Strand, generalsekreterare Fonden för mänskliga rättigheter

Tobias Linghag, verksamhetsledare Framtidsjorden

Tor Lennart Tuorda, talesperson Gruvfritt Jokkmokk

Ewa Larsson, ordförande Gröna Kvinnor

Jamie Bolling, verksamhetsledare Independent Living Institute

Malin Nilsson, generalsekreterare IKFF - Internationella Kvinnoförbundet för Fred & Frihet

Lovisa Prage, ordförande Latinamerikagrupperna

Christine Olsen, ordförande Niejda

Anna Wigenmark, generalsekreterare/människorättsjurist Ordfront

Trifa Shakely, förbundsordförande RFSL

Marita Granström, ordförande Riksorganisationen Same Ätnam

Inger Axiö Albinsson, ordförande Sameföreningen Stockholm

Jonas Franksson, ordförande STIL – Stiftarna av Independent Living i Sverige

Marcela Kovacsova, verksamhetsledare Trajosko Drom

Kontaktperson:

Maria Johansson, Fonden för mänskliga rättigheter

maria.johansson@humanrights.se; 076-496 44 49